

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VIŠKE POSLOVNE ŠOLE
**ANALIZA POGOJEV VSTOPA MEDICINSKIH MASK IZ
INDUSTRIJSKE KONOPLJE NA SLOVENSKI TRG**

Ljubljana, maj 2021

MAJ MLADOVAN

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Maj Mladovan, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Analiza pogojev vstopa medicinskih mask iz industrijske konoplje na slovenski trg, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko asist. dr. Barbaro Hvalič Erzetič

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repo zitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 3. 5. 2021

Podpis študenta:

KAZALO

UVOD	1
1 SPLOŠNO O KONOPLJI	2
1.1 Objektivnost konoplje kot rastline	2
1.2 Pomen konoplje kot zgodovinski subjekt	2
1.3 Področja uporabe	3
1.3.1 Konoplja v industriji	4
1.3.2 Konoplja v medicini	5
1.3.3 Konoplja kot ilegalna substanca v rekreativni uporabi	6
2 POSLOVANJE S KONOPLJO	7
2.1 Povpraševanje po konoplji	7
3 PRAVNO-ZAKONODAJNI VIDIK V REPUBLIKI SLOVENIJI	8
3.1 Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (ZPPPD)	8
3.2 Kazenski zakonik (KZ-1)	9
3.3 Odločba o ugotovitvi neskladnosti uredbe o gojenju navadne konoplje z ustavo z učinkom razveljavitve in o razveljavitvi določb o prekršku	10
4 PRIMERJAVA Z ZAKONODAJO NIZOZEMSKÉ (OB ENAKIH IZHODIŠČNIH PREDPOSTAVKAH)	11
4.1 Osredotočanje na rekreativno uporabo	11
4.2 Industrijska konoplja in uporaba v medicinske namene	12
5 PRIMER POSLOVNE PRAKSE	13
5.1 »Hempy-cover« medicinske maske	13
5.2 Pogoji za vstop produkta na slovenski trg	14
5.3 Pogoji za vstop podjetja na slovenski trg	18
SKLEP	19
LITERATURA IN VIRI	20

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško, fr. – francosko

CBD – (angl. Cannabidiol); Kanabidiol

CE – (fr. Conformité Européenne); oznaka za skladnost proizvoda z usklajevalno zakonodajo EU

ES – Evropska skupnost

EU – (angl. European Union); Evropska unija

GERK – Grafična enota rabe zemljišč kmetijskega gospodarstva

JAZMP – Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke

KMG – Kmetijsko gospodarstvo

KZ – Kazenski zakonik

OMC – (angl. Office of Medicinal Cannabis); Urad za medicinsko konopljo

R – (angl. Resistant); Odporen/no

RKG – Register kmetijskih gospodarstev

RS – Republika Slovenija

THC – (angl. Tetrahydrocannabinol); Tetrahidrokanabinol

ZN – Združeni narodi

ZPPD – Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami

UVOD

Ocena raziskovalnega področja in zaznava pripradajočega problema. Najverjetneje skoraj ni posameznika, ki bi ob pojmu »konoplja« le lahkomiselno skomignil z rameni. Seveda se tudi tukaj glede na prepričanja kot družba delimo na podpornike, nasprotnike ter nevtralne člene družbe, čeprav si je treba priznati, da je staž konoplje v družbi zadnja desetletja vse pogostejši predmet obravnave, tako s strani raziskovalcev ter študij kot tudi iz neposrednega odziva javnosti. S simbolom konoplje se lahko srečujemo skoraj vsakodnevno (ulične poslikave, etikete izdelkov iz konoplje, nakit ter oblačila s »promocijsko« funkcijo, videospoti ter filmi, ipd.), iz česa je moč razbrati, da se okoli nas oblikuje gibanje, ki kljub striktni pravni ureditvi zasleduje oz. boljše rečeno skuša spodkopati diskriminacijo konoplje.

Posamezniki se do omenjenega področja opredeljujejo različno, nekateri kot rekreativni uporabniki, drugi jo uporabljajo kot alternativo za uspavalna sredstva ali lajšanje bolečin, nekateri jo lahko koristijo brez kakršnihkoli predsodkov v različne namene, spet drugi pa jo opredeljujejo kot koristno industrijsko surovino. Nekateri nasprotniki konoplje pa se do problematike uporabe konoplje odzovejo napadalno, češ da gre za škodljivo prepovedano drogo, za oviro napredka in zatiranje moralnosti, rušenje družbene odgovornosti ter podobno. Seveda je vsak posameznik upravičen do lastnega mišljenja ter pogleda na podlagi argumentov, ki v imenu družbe posledično tvorijo objektivnost nekega družbenega subjekta. Po mojem mnenju gre na tem področju tudi za ščitenje interesov organizacij in združb, saj vsaka (nova) pravna preureditev nekomu škodi v podobnem razmerju kot nekomu drugemu prinaša koristi ter zadoščenje.

Potrebno se je zavedati, da konoplja posega na več področij, kar zahteva drugačno obravnavo, razumevanje ter usklajevanje transparentnosti ureditve. Težko je napovedati stanje ter odziv družbe in gospodarstva na neko dolgoročno stanje, ki se posredno priključi oziroma dopolnjuje obstoječi sistem. Na podlagi ugotovitev predpostavljam, da je potrebno izpostaviti problem črnega trga; omenjeni faktor po mojem mišljenju deluje kot velik parazit v sistemu ter znatna ovira napredka. Čeprav upadanje gospodarstva in črni trg služita ter »podpirata« en drugega, to še ne pomeni, da lahko sistemu priznamo poraz ali da kvečjemu uvedemo še striktnejše ukrepe. Glede na to da je konkurenca koristno učno orodje, je prav tako črni trg lahko dober učitelj gospodarstva, saj s tem bolje razumemo orientiranost sistema, kjer pod drobnogled vzamemo obravnavani predmet ter vpletenost posameznikov. Nekatera področja lahko z zakonsko ureditvijo obrnemo v svoj prid, bodisi z urejenim popuščanjem omejitev, davčno ureditvijo ali pa neposrednim zatiranjem problematičnih dejavnikov.

Namen in cilj diplomskega dela. Konoplja nastopa na več področjih in v različne namene, kar tvori med drugim tudi poslovno okolje konoplje kot surovine v razne namene. V nalogi predstavljam več pogledov na konopljo skozi oči gospodarstva na podlagi njene uporabe in trženja. V namen priprave poslovnih aktivnosti v zvezi s predelovalnimi procesi konoplje ter plasiranja na trg, znotraj naloge opredeljujem tudi vsa potrebna načela v skladu z

zakonodajo. Domačo zakonodajo v namen kritičnega razmišljanja primerjam tudi z zakonodajo Nizozemske, kjer velja bolj toleranten režim na tem področju. Naloga je na ta način lahko podlaga za vzpodbuditev posameznikovega kritičnega razmišljanja, saj smo kot družba marsikdaj prikrajšani do določenih informacij oziroma radi posvojimo nekogaršnje subjektivno razmišljanje (mediji, ipd.). V zaključku naloge pa ugotovitve ter teoretični del, s katerim sem se seznanil, uporabim tudi na praktičnem poslovnem primeru.

1 SPLOŠNO O KONOPLJI

Le peščica kulturnih rastlin je poleg konoplje hkrati častljivega ter spornega značaja. Skozi tisočletja je bila gojena predvsem za metarial, hrano in olja, v zadnjih stoletjih pa je znatno izključena zaradi svojih psihoaktivnih učinkov. Konoplja je sicer znova postopoma priznana v imenu legitimnosti, zahvale pa gredo porastu uporabe na medicinskem področju (Grayson, 2015).

1.1 Objektivnost konoplje kot rastline

Poznamo več vrst konoplje (*Sativa*, *indica* ter *ruderalis*), ki naj bi v teoriji bile podvrste *Cannabis sativa*. *Sativa* doseže do pet metrov višine, prepoznamo pa jo po nekoliko daljših tankih listih ter razvejanosti; gre za najpogostejšo vrsto z najširšim razponom uporabe. *Indica* s svojimi širšimi in krajšimi listi tvori nekoliko bolj nizko ter grmičasto rastlino, medtem ko je njun najmanjši sorodnik *ruderalis* ključnega pomena pri križanju novih vrst. Konoplja med drugim vsebuje 545 kemičnih spojin, od tega je 104 kanabinoidov. Ključnega pomena ter posebnost rastline pa sta predvsem tetrahidrokanabinol (angl. tetrahydrocannabinol – THC) ter kanabidol (angl. cannabidiol – CBD), ki posredno učinkujeta na človeško telo (Gould, 2015).

Konoplja je dvodomna in anemofilna rastlina, katere spol pred obdobjem cvetenja ni moč razbrati. Ko ženski spol rastline preide iz faze oploditve, proizvaja semena ter cvet, medtem ko moški spol rastline odmre dokaj hitro po opraitvi. Slednja dejstva so ključnega pomena pri vzgoji konoplje, saj je selekcija rastlin odvisna od našega namena uporabe konoplje.

Če potrebujemo cvetove za nadaljno predelavo, bi selekcionirali le ženski spol ter izločili moški spol rastlin, da prekinemo osemenitev, medtem ko bi v namen neposredne surovinske predelave selekcijo rastlin priredili po drugačnih kriterijih (Clarke & Merlin, 2013, str. 16).

1.2 Pomen konoplje kot zgodovinski subjekt

Prvi zametki uporabe konoplje segajo v obdobje 2700 let pred našim štetjem na območje Centralne Azije. Gojenje konoplje se je med ljudmi širilo zelo hitro, uporaba v medicinske namene pa se pripisuje kitajskemu cesarju Shen Nung-u, ki je kot tako imenovani »oče kitajske medicine« svoje nauke širil v obliki ustnega izročila. Le-ti so se v zapisani obliki

prvič pojavili v drugem stoletju. Približno 2000 let kasneje naj bi ljudje prvič začeli uporabljati konopljo tudi zaradi njenih psihoaktivnih učinkov, na kar nakazujejo arheološke najdbe v grobnicah na območju Jeruzalema ter severnozahodne Kitajske. Okoli leta 800 se je konoplja pojavila še na geografskem področju Evrope, saj so jo v Rimski Britaniji gojili predvsem zaradi semen in vlaken, za tedanje zasluge za uporabo v medicinske namene pa se pripisuje Saksoncem, ki naj bi iz konoplje pripravljali razne maže za celjenje ran ter tekoče zvarke za želodčne in prebavne bolečine. Tisoč let kasneje začne konoplja zanimati tudi kemike, zdravnike ter ostale strokovnjake, ki so konopljo prepoznali kot preprosto in učinkovito snov z morebitnim velikim doprinosom na področju medicine. Velika prelomnica je bila leta 1925, ko se na področje konoplje »vmeša« zakonska ureditev; mednarodna pogodba oziroma sporazum, posredovan s strani Društva narodov, je v namen kontrole trgovanja z opiaty na seznam vključil tudi konopljo. Leta 1961 je Enotna konvencija Združenih narodov o mamilih (opojnih drogah) represijo le povečala. Desetletje kasneje so se s Konvencijo Združenih narodov o psihotropnih substancah nadzor in ukrepi le še nekoliko poostri, kar je med drugim raziskave na področju konoplje dovoljevalo le še specializiranim laboratorijem s pooblaščenim osebjem. Nadaljni sprehod po časovnem traku je nasičen z raznimi tako teoretičnimi kot praktičnimi ugotovitvami s strani raziskav, kar v počasnem tempu zлага koščke sestavljanke in potiska gibanje proti novemu napredku in posledično tudi k novi morebitni zakonski ureditvi (Pain, 2015).

Umetna selekcija se je začela predvsem zaradi premeščanja oziroma prehoda iz kmetijskih površin na področju Kitajske, Indije in Evrope z namenom prilagoditve naseljevanja v novih habitatih z osredotočanjem na človekove potrebe. Glede na izvorno geografsko področje konoplje, njeno prilagoditev ter glede na človekov input, je rastlina razvijala tudi določene genske zaznamke. Skupaj z načeli naravne selekcije omenjeni faktorji vodijo do evolucije individualne vrste konoplje; le-ti se v nekaterih primerih namreč lahko razlikujejo že od žetve do žetve. Obstaja možnost, da je bila konoplja primarno razširjena iz Evrazije in je na podlagi naravne selekcije razvijala podvrste, prilagojene človekovim potrebam. Kakorkoli, znanstveniki menijo, da so se ljudje ob srečanju s konopljo hitro zavedali njene vrednosti in pomembnosti.

Hitro naj bi zbirali semena in jih uporabljali kot predmet blagovne izmenjave. Prav tako naj bi že v zelo zgodnjih fazah seznanjenja s konopljo znali uporabljati umetno selekcijo glede na potrebe njihove pridelave (Clarke & Merlin, 2013, str. 33–34).

1.3 Področja uporabe

Čeprav je večstranska uporaba konoplje opredeljena že tekom zgodovinske časovnice, se v skladu z tehnološkim napredkom razvija tudi omenjeno področje, saj nova znanja in ugotovitve spodbujajo in omogočajo nove dosežke in spoznanja.

1.3.1 Konoplja v industriji

Konoplja je večnamenska kulturna rastlina, ki nam v industrijske namene ponuja uporabo vlaken, semen ter lesnatega notranjega dela stebela. Vlakna so uporabna za izdelavo raznovrstnih oblik papirja, za izolacijske in konstrukcijske materiale ter za razne biokompozite. Vlakna so med drugim uporabna tudi v tekstilni industriji. Notranji del stebela je nekoliko trši in se v namene nadaljnje uporabe najpogosteje preoblikuje v sekance. Ta del rastline je namenjen predvsem pripravi stelje ter konstrukcijski uporabi. Semena so zaradi visoke vsebnosti hranilnih snovi koristna tako v prehrani ljudi kot živali, uporabijo pa se lahko tudi za pridobivanje biogoriv ter za izdelavo raznih preparatov. Konoplja je kot nišni pridelek cenjena predvsem v industriji in v ekonomskem ciklu, kjer sta biološki oziroma organski doprinos primarnega pomena (Carus, Karst, Kauffmann, Hobson & Bertucelli, 2013, str. 1).

Področje industrijske konoplje je vedno bolj raziskovano, saj omogoča razvoj novih materialov, ki bi lahko bili alternativna zamenjava predvsem sintetičnih vlaken. Pripadajoči interes temelji na nizki gostoti, vzdržljivosti ter okorelosti oziroma togosti vlaken, prav tako pa ne gre izključiti dejstev, da gre za cenovno ugodno surovino, pridobljeno iz obnovljivih virov, hkrati pa je 100 % biološko razgradljiva. Ima pa tudi slabosti; vlakna konoplje so namreč hidrofilnega karakterja, kar je ena izmed genskih značilnosti rastline. Konoplja ima nizko odpornost na mikroorganizme, nizko temperaturno stabilnost ter spremenljivost njenih lastnosti, glede na razmere, v katerih gre rastlina skozi življenjski cikel (Manaiia, Manaiia & Rodrigues, 2019, str. 11).

Evropski trg konoplje naj bi do leta 2028 narasel na 123 milijard evrov, kar je na primer dvakrat več kot prihodek ameriškega giganta Apple iz leta 2018. V Veliki Britaniji se trg ocenjuje na 255 ton pridelka oziroma slabe 3 milijarde funtov (Yeoh, 2020, str. 327).

Oddelek za agrikulturno ekonomijo na Univerzi v Kentuckyju je razvil predhodni finančni načrt za Commonwealth leta 2013. Le-ta je vključeval neto doprinos na hektar za vlakna, semena, za obe surovini skupaj po cenovno najbolj ugodni opciji (50 dolarjev na tono vlaken ter 0,5 dolarja na funt semen) ter za višji cenovni standard (100 dolarjev na tono vlaken ter 0,9 dolarja na funt semen). Finančni načrt ni vključeval cene obdelovalne površine in je bil razvit za štiri stopnje produktivnosti (nizko, srednje-nizko, srednje-visoko, visoko).

Dobiček oziroma izguba pri prvem scenariju je variirala na negativnih 314 dolarjih iz naslova vlaken ter 202 dolarjih doprinosa za semena na hektar obdelovalne površine ob predpostavki visoke zmogljivosti. Pri scenariju višjega cenovnega standarda je bila izguba 52 dolarjev na hektar pridobljenih vlaken, dobiček iz naslova semen pa je ob visoki zmogljivosti znašal 622 dolarjev na hektar pridelane konoplje. Kljub slabemu izkupičku pri pridelavi vlaken, naj bi se že v roku dveh let dobičkonostnost povečala, pridelava semen (predvsem v namene nadaljnega gojenja) pa naj bi ostala na vrhu dobičkonosti. Raziskava iz objektivnega vidika med drugim prikazuje, v kako kratkem obdobju so se

okrepile napovedi na področju pridelave konoplje; če primerjamo omenjeno raziskavo iz leta 2013 z napovedmi približno dobrih pet let kasneje, ugotovimo, da se raziskovano področje vedno bolj krepi in širi ne le po procentualnem širjenju panoge ampak posledično tudi po tržni vrednosti. Poslovno ozadje proizvodnje kanabinoidov je sicer zelo zapleteno in ne povsem razločno definirano. Potencialno obstaja možnost doseganja visoke profitabilnosti na tem področju, kar pa je iz praktičnega vidika težko napovedati, saj na to vplivajo regulacije pri trgovanju, ki so posledica pravnih ureditev ter zakonskih omejitev (Kaiser, Cassady & Ernst, 2015).

1.3.2 Konoplja v medicini

Konoplja v namene medicinske uporabe postaja učinkovita opcija oziroma alternativa za nadzor in upravljanje raznih simptomov in zdravstvenih okoliščin. Deluje kot blažilec raznih vrst bolečin, pomaga pri odpravljanju slabosti, učinkuje pri driski in prebavnih težavah, blaži posledice posttravmatskih stresnih motenj ter pomaga ljudem, ki imajo težave z nespečnostjo. Vsestranskost uporabe konoplje na medicinskem področju se opredeljuje tudi do učinkovitosti pri zapletenejših in resnejših zdravstvenih okoliščinah, prav tako pa ima zelo širok spekter uporabe v kozmetiki. Kakorkoli, pomankanje kvalitetnih in doslednih znanstvenih dokazov na tem področju postavlja nekatere dvome in vprašanja, ki delujejo kot blokade onemogočanja razširitve uporabe konoplje v medicinske namene na regularni bazi (O'Hearn in drugi, 2017, str. 4).

Leta 2016 je avstralska vlada sprejela zakonodajo, ki omogoča, da registrirano in pooblaščenno zdravstveno osebje pacientom lahko predpiše medicinska sredstva na bazi konoplje. Spletna raziskava, izvedena tik pred omenjenimi zakonodajnimi spremembami, je pričakovano pokazala, da je velika večina anketirancev kanabinoidne snovi pridobivala ilegalno, najpogostejša oblika upoabe pa je bilo kajenje. Najpogostejši razlogi za uporabo konoplje v medicinske namene so bili predvsem razne težave s psihičnim stanjem (stres), lajšanje kroničnih bolečin ter težave z nespečnostjo. Stroka je s ponovno raziskavo skušala preučiti vzorce uporabe in perspektivna stališča družbe v časovnem razponu dveh let, po zakonodajnih spremembah.

Anonimna spletna presečna raziskava s praktičnim primerom med septembrom 2018 in marcem 2019 je zavzemala polnoletne posameznike z bivališčem v Avstraliji, ki so se identificirali kot uporabniki konoplje za metode samozdravljenja. Raziskava je analizirala karakteristike anketirancev, vzroke in načine uporabe konoplje, pogostost uporabe, zoznane pozitivne in negativne učinke, izkušnje ter priljubljene načine dostopa do medicinske konoplje. Pridobili so 1388 ustreznih anketnih vzorcev; med njimi je 36,4 % anketirancev konopljo uporabljalo za lajšanje raznovrstnih bolečin, v namen psihološkega samozdravljenja je konopljo koristilo 32,8 % anketirancev, 9,2 % pa jih je imelo težave z nespečnostjo. Za nevrološke težave je bila konoplja koristna za 5,2 % anketirancev, najmanjši del med anketiranimi (3,8 %) pa je bilo rakavih bolnikov. Anketiranci so

medicinsko konopljo v povprečju uporabljali na vsake dva do tri dni, od tega jih je dobrih 70 % konopljo posredno inhaliralo (kajenje), preostali del anketiranih pa je preferiral oralne načine uporabe (olja, ekstrati, kapsule). Posameznik naj bi na teden iz naslova osebne uporabe konoplje porabil okoli 100 dolarjev. Uporabniki so poročali o visoki ravni učinkovitosti, prisotni pa so bili tudi stranski učinki. Obstajala je predvsem negotovost glede sestave prepovedanih kanabinoidnih izdelkov ter pomisleki glede njihove morebitne kontaminacije. Nekaj anketiranih (2,7 %) je imelo dostop do zakonsko predpisane medicinske konoplje, pri čemer pa so bile glavne ovire stroški, nezainteresiranost medicinske stroke in stigma glede uporabe konoplje. Kljub dveletni dostopnosti do legalne uporabe, je večina potrošnikov v Avstraliji poročala o dostopu do nedovoljenih izdelkov iz konoplje, kar je vzbujalo negotovost glede kakovosti ali sestave proizvodov iz konoplje (Lintzeris, Mills & Suraev, 2020).

1.3.3 Konoplja kot ilegalna substanca v rekreativni uporabi

Marihuana (konoplja) je v samem vrhu uporabe psihoaktivnih substanc ter je kot prepovedana droga v družbi najbolj razširjena. Čeprav se uporaba v medicinske namene postopoma dekriminalizira in postaja pomemben subjekt naprednih raziskav, uporaba konoplje v rekreativne namene še vedno sproža veliko polemik in razdvaja družbena stališča. Ko govorimo o rekreativni uporabi, je temelj razprave nedvomno legalizacija. Legalizacija konoplje (po različnih merilih oziroma korakih) bi v veliki večini enakopravno razširila pravice do dostopa in uporabe konoplje posameznikov v družbi. Čeprav se na tem področju poraja veliko dilem in nesigurnosti iz vidika zakonodajnih ureditev, si črni trg na podlagi povpraševanja po substanci v družbi ter preprostosti pridelave le-te obeta dolgoročno dobra izhodišča, v primeru da se pravna ureditev ne konkretno sooči z omenjeno problematiko. Ne gre izključiti dejstva, da so rekreativni uporabniki konoplje tista rizična skupina, ki substanco uživa redno, ilegalni status le-te sicer predstavlja oviro, a ne v taki meri, da bi uporabo znatno zmanjšali oziroma ustavili.

Pri analizi rekreativne uporabe konoplje pogosto omenjamo nizozemsko prestolnico. Njihov pristop do ureditve področja uporabe konoplje je bil vedno bistveno pragmatičen in povprečno ni kaj dosti sledil stopinjam raznih načel politike in ideologije. Že leta 1976 so z zakonsko ureditvijo želeli ločiti trg konoplje od trga z drugimi nevarnejšimi substancami. Dandanes le 14 % uporabnikov konoplje na Nizozemskem poroča o dobavljivosti drugih drog, odstotek uporabnikov konoplje pa ne presega povprečja ostalih sosednjih držav. Čeprav se je po letu 1976 uporaba konoplje na Nizozemskem povečala, je bilo to povečanje v sorazmerju z ostalimi državami, saj je šlo za pojav evropskega trenda. Letno se v njihovo državno blagajno prilije 400 milijonov evrov iz naslova davčnih bremenitev. Gre za denar, ki bi sicer izpuhtel med kriminalne dobičkarje (Rolles, 2018).

Uporaba sintetičnih kanabinoidov je popularna in cenovno ustrezna alternativa konoplji, ki je hkrati tudi dobičkonosnejša. Omenjena substanca ima med drugim tudi močnejši učinek,

problematična pa je predvsem relativno neznana toksičnost, ki na posameznike lahko deluje v nasprotju s pričakovanim blagodejnim učinkom. Zdravstvena stroka se v takšnih primerih znajde v kočljivih situacijah, vse pa je posledica pohlepnosti preprodajalcev ter nesigurnosti in nevednosti uporabnikov. Žalostno je dejstvo, da rastlina v njeni nič slabonamerni primarni obliki, zaradi politične sfere in pohlepne rasti črnega trga, lahko postane resna grožnja posameznikom in posledično družbi (Wells & Ott, 2011, str. 414–417).

2 POSLOVANJE S KONOPLJO

Čeprav se trg pod skupnim imenovalcem konoplje deli na tri dele (industrija, medicina, rekreativna uporaba), je industrijski del precej podoben pridobivanju ostalih naravnih surovin, medtem ko sta si trg medicinske in rekreativne uporabe na prvi pogled zelo različna, pa imata tako iz teoretičnega kot praktičnega vidika nekatere skupne lastnosti.

2.1 Povpraševanje po konoplji

Vedenjska ekonomija je stičišče psihologije in ekonomije ter se uporablja za preučevanje napredovanja in vzdrževanja problematične uporabe substanc oziroma psihoaktivnih snovi. Za boljše razumevanje danih komponent uporabe in pripadajočih motenj teh snovi, je mogoče uporabiti različne vidike vedenjske ekonomije; popust zamudnih nagrad, stopnja uporabe alternativnih ojačevalcev in ocena povpraševanja po snoveh. Vedenjsko ekonomsko povpraševanje po substancah je oblikovano iz medsebojnega vplivanja med ceno in vrednostjo snovi. Relativna vrednost, ki jo ima ta snov za določenega uporabnika, je ključni pokazatelj tveganja za uporabo teh snovi in morebitnega prehoda v motnjo uporabe te substance. vrednost snovi oziroma substanc, o katerih govorimo, je mogoče oceniti v različnih cenovnih rangih v laboratoriju z administrativnim upravljanjem naloge za nakup snovi, pri čemer določen posameznik navede hipotetično raven zdravila (snovi oziroma substance), ki ga želi kupiti in uporabiti po stopnjujočih se cenovnih ravneh po vnaprej določeni poskusni manipulaciji. Nakup po različnih cenah omogoča generiranje vedenjskih krivulj ekonomskega povpraševanja, na podlagi katerih je mogoče ugotoviti pet ključnih indeksov povpraševanja. Indeksi povpraševanja vključujejo intenzivnost (neomejen nakup z ničelnimi stroški), največje namenjene izdatke, ceno, ki ustreza najvišji ravni izdatkov, mejno vrednost (stroški, pri katerih je povpraševanje enako nič) in elastičnost (stopnja, do katere se uporaba zmanjšuje z naraščajočo ceno). Naloge nabave zaradi svoje hipotetične narave omogočajo oceno vrednosti snovi med populacijami, pri katerih je izdajanje zdravil oziroma substanc lahko neetično (osebe z motnjami pri uporabi teh snovi) oziroma nemogoče (osebe, ki ne izpolnjujejo predpisane zakonske starosti). Pojavilo se je relativno novo področje raziskav, ki označujejo povpraševanje po konoplji, ki je ena izmed ključnih tem preiskav zaradi političnih in normativnih premikov v zvezi z uporabo in prodajo konoplje. Medtem ko je bilo v zadnjih letih izvedenih več študij, ki so namensko ocenjevale povpraševanje po konoplji, pa še ni zanesljivih objavljenih analiz raziskav, značilnih za

povpraševanje po konoplji. Ocena povpraševanja po konoplji je ključnega pomena za obveščanje in seznanjanje o pomembnih področjih raziskav in politike, vključno z novimi in modernimi načini zdravljenja s konopljo, rekreacijskim obdavčenjem konoplje in odzivom na oglaševanje. Ena izmed začetnih objavljenih študij z nakupno nalogo za oceno povpraševanja po konoplji je kot nakupno enoto označila visoko kakovostne konopljne pripravke za kajenje. Skladno z ugotovitvami v zvezi z izvajanjem naloge za nakup drugih snovi, je bilo povpraševanje po konoplji neelastično (neobčutljivo na zvišanje cen) po nižjih cenah, vendar je postalo elastično (občutljivo na zvišanje cen) po višjih cenah, kar kaže na to, da bi lahko dvig cene konoplje vplival na nakup in uporabo. Indeksi povpraševanja po konoplji so bili povezani s pogostostjo uporabe konoplje, ocenjeno tako z retrospektivnim poročilom posameznika kot z morebitno trenutno ekološko oceno (Aston & Meshesha, 2020).

3 PRAVNO-ZAKONODAJNI VIDIK V REPUBLIKI SLOVENIJI

Zakonodajno področje glede konoplje temelji na podlagi več zakonodaj, ki posamezno obravnavajo specifično določene smeri, kot celota pa tvorijo celotno pravno ureditev. Na ta način zakonodaja ureja tako agrokulturni del pridelave industrijske konoplje kot tudi uporabo, nadzor in sankcije glede uporabe in gojenja konoplje kot substance.

3.1 Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (ZPPPD)

3. člen zakona razvršča prepovedane droge v tri skupine, glede na resnost vpliva na zdravje ljudi, ki je lahko posledica zlorabe teh snovi, ter glede na uporabo v medicini (Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi substancami, Ur. l. RS, št. 108/1999, v nadaljevanju ZPPPD):

Skupina I: rastline in substance, ki so zelo nevarne za zdravje ljudi zaradi hudih posledic, ki jih lahko povzroči njihova zloraba in se ne uporabljajo v medicini;

Skupina II: rastline in substance, ki so zelo nevarne zaradi hudih posledic, ki jih lahko povzroči njihova zloraba in se lahko uporabljajo v medicini;

Skupina III: rastline in substance, ki so srednje nevarne zaradi posledic, ki jih lahko povzroči njihova zloraba in se lahko uporabljajo v medicini.

Posebnosti zakona se nanašajo na proizvodnjo, promet in posest prepovedanih drog, saj se uporaba snovi iz prve skupine izjemoma dovoljuje le v znanstvene in učne raziskovalne namene, snovi iz preostalih dveh skupin pa so poleg medicine dovoljene še na veterinarskem področju. Na medicinskem področju je izdelava zdravil določena s posebnim zakonom, ki ga pravne in fizične osebe pridobijo na podlagi odobritve ministra (v primeru, da izpolnjujejo pripadajoče pogoje). Dostop do teh pravic izključuje osebe, ki so bile obsojene za kaznivo

dejanje iz naslova neupravičene proizvodnje in prometa s prepovedanimi drogami; prepoved se upošteva še pet let od dneva pravnomočnosti sodbe (ZPPPD).

Ustrezen nadzor nad izvajanjem določil zakonika v zvezi s prometom in proizvodnjo izvaja zdravstveni inšpektor; posest prepovedanih drog se ugotavlja kot prekršek, zakon pa je striktenjši, če se ugotovi preprodaja ali večji obseg kriminalnih dejanj. Milejša kazen pa se nanaša predvsem na zaseg manjših količin prepovedane droge. Potrebno je izpostaviti samo ureditev prometa s prepovedanimi drogami; večina korakov je namreč neposredno navezana na odobritev ministra, ključnega pomena pri tem pa je vloga za izdajo uvoznega oziroma izvoznega dovoljenja, saj je med drugim omenjeno področje bistvenega pomena pri oblikovanju samega trga (ZPPPD).

Zahtevana vloga mora vsebovati (ZPPPD, 7. člen):

- ime oziroma firmo in sedež pravne in fizične osebe, ki želi uvoziti ali izvoziti prepovedane droge;
- naziv prepovedane droge in namen, za katerega se uvaža oziroma izvaža;
- predvideno količino prepovedane droge;
- odstotno količino baze prepovedane droge;
- skupno količino baze prepovedane droge;
- firmo oziroma ime in sedež tuje firme, ki je posrednik pri uvozu oziroma izvozu prepovedane droge;
- označbo carinarnice, preko katere se uvaža oziroma izvaža prepovedana droga, če gre za uvoz oziroma izvoz iz tretjih držav;
- rok, v katerem bo opravljen uvoz oziroma izvoz;
- številko uvoznega dovoljenja in navedbo organa države uvoznice, ki je izdal dovoljenje.

3.2 Kazenski zakonik (KZ-1)

Kazenski zakonik (v nadaljevanju KZ-1), Ur. l. RS, št. 50/12 obravnava področje o prepovedanih drogah oziroma substancah v dvajsetem poglavju (kazniva dejanja zoper človekovo zdravje) in sicer v 186. in 187. členu. Zakon se nanaša na proizvodnjo, preprodajanje, ponujanje, posredovanje, hranjenje ali prenašanje rastlin ter substanc, ki so uvrščene med prepovedane droge ali med nedovoljene snovi v športu. Enako velja tudi za sestavine, ki se uporabljajo pri izdelavi prepovedanih drog. Omenjeni prekrški se kaznujejo z zapornom od enega do desetih let. Drugi del zavzema enaka prekrškovna dejanja, z razliko, da se v tem primeru na bilokakšen način kaznivo dejanje navezuje in vključuje posredovanje mladostnim osebam, posameznikom z duševnimi motnjami ter osebam, ki so v postopku odvajanja ali rehabilitacije. Zakon enotno zavzema tudi kraj, kjer se ugotavlja storjen prekršek (vzgojno-izobraževalne ustanove, zapori, vojaške enote, javni lokali in javne prireditve) ter ali se storjeno dejanje ugotavlja pri posebnih položajih oziroma funkcijah posameznika (javni uslužbenec, duhovnik, zdravnik, socialni delavec, učitelj, vzgojitelj ter bilokdo, ki izkorišča svoj položaj ali pri izvršitvi dejanja vključi mladoletne osebe). V

navedenih okoliščinah se kršitelja kaznuje z zapornom od treh do petnajst let. V primeru, da se takšni prekrški storijo v hudodelski združbi ali če storilec organizira prekupčevalsko mrežo, ga doleti zaporna kazen od petih do petnajstih let. Če se posamezniku ugotovi delovanje in uporaba sestavin, ki so namenjene izdelavi prepovedanih drog, se sooča z zaporno kaznijo od šestih mesecev do petih let. Pri vseh zgoraj naštetih prekrških se prepovedane droge oziroma nedovoljene snovi odvzamejo, prevozna sredstva, ki so bila uporabljena pri storitvi kaznivega dejanja se prav tako odvzamejo. Odvzem sledi tudi v primeru, da so bili storilcu najdeni posebej prirejani prostori ali pa če je njihov lastnik vedel oziroma bi moral vedeti, da bodo uporabljena za ta namen (KZ-1), Ur. l. RS, št. 50/12).

Naslednji, 187. člen se nanaša na omogočanje uživanja prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi v športu. Zavzema napeljevanje in omogočanje uživanja prepovedanih drog ali nedovoljenih snovi v športu ter dajanje prostorov na razpolago drugim,. Omenjeno prekrškovno dejanje se kaznuje z zaporno kaznijo od šestih mesecev do osmih let. Kdor opisano kaznivo dejanje stori v okoliščinah, ki vključujejo več oseb, mladoletne posameznike, osebe z duševnimi motnjami ali posameznike, ki so v postopku odvajanja od odvisnosti ali rehabilitacije, ter če storilec dejanje izvede oziroma izvaja v vzgojno-izobraževalnih centrih ali v bližini le-teh, v zaporih, vojaških enotah, na javnih prireditvah in v javnih lokalih, ali pa v primeru, da je storilec oseba s posebnim položajem ali posebno funkcijo (javni uslužbenec, duhovnik, zdravnik, socialni delavec, učitelj ali vzgojitelj ter če pri dejanjih izkorišča svoj položaj), se takšnega posameznika kaznuje z zaporno kaznijo od enega do dvanajstih let. Prepovedane droge oziroma nedovoljene snovi v športu, najdene v postopku preiskave, se v skladu z zakonom zasežejo. Posebnost tega zakonskega člena izpostavlja, da opisana kazniva dejanja niso protipravna, v primeru da je storilec ravnal v skladu s programom zdravljenja odvisnosti ali nadzorovane uporabe droge, ki je potrjena na podlagi zakona in se izvaja v okviru ali znotraj nadzora javnega zdravstva (KZ-1).

3.3 Odločba o ugotovitvi neskladnosti uredbe o gojenju navadne konoplje z ustavo z učinkom razveljavitve in o razveljavitvi določb o prekršku

Kljub temu da je bila Uredba o gojenju navadne konoplje v veljavi le od 29. aprila 1998 pa do 15. maja 1999, jo je smiselno izpostaviti, saj je bila namreč razveljavljena z odločbo ustavnega sodišča na podlagi spornosti določil, ki so pridelovalce konoplje zadolžila k varovanju svojega nasada, opustitev oziroma neustrezno varovanje nasadov pa so pravosodni organi smatrali kot prekršek. Vzrok za polemike so bile nejasnosti pri pojasnjevanju, na kakšen način naj bi varovanje nasada pridelovalcev sploh potekalo. Pridelovalci so si način varovanja predstavljali nekoliko drugače kot izvršitelji, policija je namreč v skladu s svojimi pooblastili pridelovalce oglobila ter zasegla rastline, kar pa je pri pridelovalcih sprožilo velika nestrinjanja in posledično tudi pritožbo na ustavno sodišče. Sodišče je v obravnavanem primeru ugotovilo kršitev enega izmed temeljnih načel kazenskega prava (načelo zakonitosti) ter pomanjkljivo uredbo posledično tudi razveljavilo. Sodnik za prekrške je svoje stališče opredelil z razlogom splošne varnosti, saj naj ne bi

neustrezno varovanje onemogočalo morebitnih zlorab. Potrebno je izpostaviti, da so pridelovalci v obravnavanem primeru imeli vso potrebno dokumentacijo ter dovoljenja za pridelovanje konoplje. Stališče sodnika za prekrške je nesmiselno, saj industrijska konoplja na nikakršen način ne more škoditi nikomur, edini moteč subjekt na tem področju so lahko preprodajalci ter uživalci prepovedanih drog, katere pa lahko izključimo, saj industrijska konoplja z nizko vsebnostjo tetrahidrokanabinola ni znotraj njihovih interesov. Ta pravni primer nas sprašuje, ali je varovanje nasadov sploh potrebno ter kakšna tveganja iz tega naslova so sploh prisotna (Odločba o ugotovitvi neskladnosti uredbe o gojenju navadne konoplje z ustavo z učinkom razveljavitve in o razveljavitvi določb o prekršku, Ur. l. RS, št. 39/2002).

4 PRIMERJAVA Z ZAKONODAJO NIZOZEMSKÉ (OB ENAKIH IZHODIŠČNIH PREDPOSTAVKAH)

Zakonodaje na področju konoplje se v svetovnem merilu delijo predvsem na države, ki ohranjajo dokaj identično zakonodajno shemo ter na države, ki ne strmiijo k zakonodajnem poenotenju. Ena izmed teh držav je nedvomno Nizozemska.

4.1 Osredotočanje na rekreativno uporabo

Čeprav se je Jamajke oprijel stereotip dežele konoplje in reggae glasbe, je Amsterdam nedvomno ikonična prestolnica konoplje v vsej svoji veličini kvalitete in napredne genetske zasnove konoplje. Lahko bi rekli, da je Amsterdam prevzel vlogo nekakšnega romarskega središča za ljubitelje konoplje, ki zadovolji potrebe tudi največjih entuziastov rekreativne uporabe konoplje. Tamkajšni »Coffe shop« ni le navadna kavarna, ampak povsem legalna točka, kjer lahko polnoletni posamezniki kupijo ter uživajo konopljo in razne druge konopljne pripravke z vsebnostjo tetrahidrokanabinola. Nizozemska zakonodaja opredeljuje trde droge v skladu s splošnimi zakonodajami ostalih držav, posebno ureditev pa imajo glede konoplje. Dekriminalizacija konoplje sicer ne pomeni neposredne legalizacije, omogoča pa s tem pravno ureditev, ki izpolnjuje želje in temeljne zahteve uporabnikov, obenem pa ohranja stabilnost in nadzor delovanja področja iz vidika gospodarstva in delovanja znotraj pravno-zakonodajnega okvirja, ki stoji na temeljih družbene tolerance. Posamezni »Coffe shop« mora biti seveda registriran in zabeležen pri ustreznih državnih organih, držati pa se morajo pravil, ki prepovedujejo povzročanje nevšečnosti, prodajo trdih drog, oglaševanje prodaje konoplje ter prodajo osebam, ki ne izpolnjujejo ustrezne zakonske starostne omejitve. Prav tako pa je prepovedana tudi prodaja več kot pet gramov konoplje v enkratnem nakupu na posameznika. Kot prekršek se ne smatra posedovanje manj kot pet gramov konoplje ali gojenje manj kot pet sadik konoplje. Gojenje konoplje je sicer prepovedano, a če naletijo na manj kot pet sadik namenjenih za osebno rabo, le-te zasežejo brez sprožitve kazenskega postopka. Zanimivost pri tej ureditvi je nedvomno prepoved prodaje in uživanje alkoholnih pijač ter tobaka v »Coffe shopih«

Kaznuje se tudi uživanje alkoholnih pijač na javnih površinah. Glavni problem in nejasnosti predstavlja distribucija konoplje za »Coffe shope«; le-ti namreč lahko prodajajo konopljo (prepovedana je momentalna zaloga več kot 500 gramov) ne morejo je pa kupiti na legalen način od pridelovalcev. S tem se v celoten proces znova vključi črni trg. Nesmiselna je toleranca prodaje in uživanja konoplje, če zakonodaja ne ureja dobave pooblaščenim prodajalcem, saj se med drugim izgubi vmesna obdavčitev in reguliran nadzor nad celotnim ozadjem trgovanja. V ta namen je vlada julija 2020 zasnovala poskusni organizirani distribucijski proces, ki bo zajemal do 10 dobaviteljev v namen oskrbovanja približno 80-ih »Coffe shopov« v 10-ih regijah. Vključeni so le pridelovalci, ki lahko na leto pridelajo najmanj 6500 kilogramov konoplje. Vlada ocenjuje, da letna potreba trga znaša 65000 kilogramov konoplje, če predpostavljamo, da posamezen »Coffe shop« dnevno proda kilogram konoplje, od tega pa 20 % predstavlja hašiš. Omenjen proces bo aktiven vsaj 4 leta. Med preizkuševalnim obdobjem se bo odpravilo tudi pravilo maksimalne zaloge v obsegu 500 gramov (Government of the Netherlands, brez datuma).

4.2 Industrijska konoplja in uporaba v medicinske namene

Sama pridelava ter predelava industrijske konoplje kot surovine ne ponuja ničesar posebnega ali drugačnega, je pa zato velik poudarek na kanabidiolu. Za kanabidiol kot komponento konoplje imajo države različne regulacije posledično tudi zaradi neposredne uporabe pri samozdravljenju ter vpeljevanju na širše medicinsko področje. Na Nizozemskem je proizvodnja oziroma bolje rečeno izoliranje ali pridobivanje kanabidiola ilegalno, ni pa zakonsko prepovedana njegova uporaba za osebno rabo. S tem je zakon ustvaril še eno nenavadno in nelogično predpostavko, saj se razmerje med prepovedanim in dovoljenim glede enake substance, v enaki obliki, ob enakih pogojih, ne ujema in tvori veliko zmedo. Če omenjeno nejasnost verbalno ilustriramo; konoplja, ki se kot surovina proizvede na Nizozemskem je lahko predmet izvoza v druge države z namenom pridobivanja kanabidiola ter se nato lahko uvozi nazaj na Nizozemsko in izda v uporabo. Proizvodi kanabidiola v prodaji ne smejo presegati vsebnosti tetrahidrokanabinola nad 0,05 %, kar je sicer še manj kot dovoljuje zakonodaja Evropske unije (2 %). Luknja v zakonu je torej posledica zakonske ureditve, ki dovoljuje proizvodnjo industrijske konoplje, prepoveduje pa ekstrakcijo kanabidiola. S tem zakon tvori čudne okoliščine, ki proizvodnjo določene stvari prepoveduje, uvoz in uporaba le-te stvari pa je popolnoma v skladu z ureditvijo. Gojenje industrijske konoplje je legalno od leta 1993, se pa to področje postopoma širi predvsem zaradi razvoja in napredka na trgu konoplje kot medicinskega subjekta. Leta 2000 je Nizozemska uvedla (Office of Medicinal Cannabis (OMC) ki je začel delovati leto kasneje, ukvarja pa se predvsem z nadzorom proizvodnje in predelave konoplje za namene medicine in znanstvenih raziskav. Prvi proizvodi so bili na voljo v lekarnah leta 2003. Bedrocan International B.V., nizozemski proizvajalec konoplje, je bil edini zakoniti in pooblaščen proizvajalec konoplje na Nizozemskem, posloval pa je tako na domačem kot tudi na tujem trgu. Zadnjih nekaj let so Nizozemci posvetili iskanju in pripravi inštituta z licenciranim programom v namen proizvodnje konoplje ter omogočanje takšne proizvodnje tudi novim

podjetjem. Izvoz konoplje na Nizozemskem se smatra kot relativno čvrsto panogo; leta 2018 je kljub zaostajanju prodaje na domačem trgu, Nizozemska izvozila več kot 2000 kg konoplje namenjene medicinski uporabi. Med glavne države izvoza spada Nemčija, ki je omenjenega leta 2018 uvozila kar 1500 kg medicinske konoplje. Zadnja leta Nizozemska stopnjuje nivo proizvodnje konoplje in vstopa na globalni trg medicinske konoplje z višanjem obsega proizvodnje ter izvoza. Velik poudarek je treba nameniti dopolnjeni zakonski ureditvi, ki je luknje in nejasnosti v zakonu končno uspela spraviti pod vladni nadzor in s tem uspela vpeljati manjkajoče regulacije na tem področju. Glede na to, da je turizem na področju konoplje končno začel pridobivati pozornost, je tudi Nizozemska kot pionir te ureditve začela izgubljeni svoj laskavi naziv prestolnice konoplje. Vprašanje je le, ali lahko drugače strukturiran sistem in pripadajoče urejena davčna ureditev spremenita podobo znamenitih coffe shopov kot jih poznamo oziroma smo jih poznali (Friedman, 2020).

5 PRIMER POSLOVNE PRAKSE

V letu 2020 je izbruhnil korona virus (Covid-19), ki je postal resna grožnja celotnemu svetu, v kot pa je potisnil predvsem že tako ranljivo gospodarstvo, v družbi pa vzbudil nestrpnost in zmedo. Najverjetneje bi si težko predstavljali, da bo nekoč obvezna uporaba mask del našega vsakdana. Čeprav je maske priporočljivo menjati v nekaj urnih intervalih oziroma ob poslednji uporabi, se ljudje tega redko držimo. Vzroki za takšno početje izhajajo iz našega nekritičnega razmišljanja, stroškovnega vidika, predvsem pa zaradi velike obremenitve za okolje.

5.1 »Hempy-cover« medicinske maske

Ob tem aktualnem problemu bi lahko ena izmed rešitev bila prav uporaba medicinskih mask iz konopljinih vlaken. Gre za odlično zeleno alternativo, ki temelji na svoji učinkovitosti ter prijaznosti tako do okolja kot do ljudi; najverjetneje bi zaradi biološke materialne baze bila uporaba prijaznejša tudi za ljudi z različnimi respiratornimi težavami. Na spletu se pojavljajo podobne ideje, a proizvajalcem najverjetneje v tako kratkem časovnem obdobju (v namen zaščite pred korona virusom) še ni uspelo v celoti razviti produkta ter zanj pridobiti vse ustrezne certifikate ter ga plasirati na trg. Glavni namen je preprostost in učinkovitost, saj je uporaba namenjena vsakdanji rabi vsem nam, kar je primarni faktor zatiranja širitve virusa. Čeprav je v našem primeru potreba po takšnih maskah osredotočena na reševanje specifičnega problema, so maske primarno namenjene posameznikom, ki kažejo simptome respiratornih vnetij. Maske preventivno uporabljajo zaposleni v zdravstvu, ki so izpostavljeni direktnemu stiku z bolniki. Nošenje mask zdravim posameznikom ni priporočljivo, saj stroka ne dokazuje, da nas nošenje mask neposredno obvaruje pred boleznimi (Desai & Mehrotra, 2020).

5.2 Pogoji za vstop produkta na slovenski trg

Medicinske obrazne maske, kirurške maske in obrazne zaščitne maske za uporabo v zdravstvenih ustanovah pojmujejo enotno. Omenjene maske so medicinski pripomočki, saj so tudi v osnovi s strani proizvajalca namenjene uporabi zdravstvenega osebja ter za ljudi v zdravstvene namene. Pristojnosti na tem področju pripadajo Javni agenciji Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke (JAZMP).

Tovrstne maske morajo biti v skladu z osnovnimi zahtevami glede učinkovitosti in varnosti pri uporabi, saj kot zaščitna oprema ne smejo kršiti regularnih načel zanesljivosti zaščite. Omenjene skladnosti ugotavlja proizvajalec, ki posledično na podlagi oziroma v primeru ugotovljene skladnosti sestavi izjavo o skladnosti in na embalažo pripoji oznako CE (fr. Conformité Européenne, v nadaljevanju CE). Proizvajalci omenjenih mask se pri svoji proizvodnji lahko sklicujejo na razne posebne tehnične rešitve, ki so sicer podrobneje navedene v harmoniziranih standardih. Kot izkaz skladnosti z osnovnimi zahtevami glede učinkovitosti in varnosti, se uporablja in navaja hemoniziran standard EN14683:2019+AC:2019 (Medicinske maske za obraz – zahteve in preskusne metode). Slednji standard opisuje več različnih parametrov testiranja za takšne maske. Na podlagi teh kriterijev maske deli v tri različne tipe – tip I in II, ki se specifikacijsko razlikujeta glede na filtracijske sposobnosti bakterij od znotraj navzven, ter maske tipa IIR (dodana oznaka R – angl. resistant), ki se od prvih dveh tipov razlikujejo po tem, da morajo biti odporne tudi iz zunanje strani oziroma iz zunanjšega sloja (odpornost na brizg tekočin) in ne smejo prepuščati v notranjost. Kirurške maske, ki jih v praksi uporabljajo kirurgi med posegi, so medicinske obrazne maske tipa IIR. Čeprav se besedna zveza »kirurška maska« uporablja v generičnem smislu, običajno s tem mislimo na medicinsko obrazno masko tipa II ali IIR. Proizvajalec omenjenih mask je tisti, ki v zastopanju izjave o skladnosti predpostavi, na kakšen način je potrebno skladnost pridobiti ter za kakšne maske pravzaprav gre. Proizvajalec mask iz tretje države je pred plasiranjem teh medicinskih pripomočkov na trg Evropske unije dolžan imenovati predstavnika iz naslova ustrezne pooblaščenosti. Le-ta je namreč pojmovan kot poslovni subjekt, ki med drugim predstavlja proizvajalca samega, omogoča dostop do potrebne tehnične dokumentacije in do izjav o skladnosti, hkrati pa tudi komunicira z regulatornimi organi. Proizvajalec iz tretje države ima lahko v Evropski uniji namreč le enega pooblaščenega predstavnika. Pripadajoč poslovni subjekt, ki izvaja promet z medicinskimi pripomočki na drobno mora imeti specializirano prodajalno. V tem primeru so izjema medicinski pripomočki razreda I ali IIa, za katere proizvajalec ni navedel navodil za uporabo, saj se takšni proizvodi namreč lahko prodajajo tudi v ostalih prodajalnah. Za poslovne subjekte, ki želijo biti vključeni v proces dobave medicinskih pripomočkov (v tem primeru gre za medicinske maske), je eden izmed prvih potrebnih korakov ugotavljanje statusa pooblaščenega prodajalca na območju Evropske unije (če je proizvajalec iz tretje države). Kot uvoznik, trgovec ali pooblaščen predstavnik mora poslovni subjekt priglasiti svojo dejavnost na Javni agenciji Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke. Poleg omenjene vključitve v register medicinskih pripomočkov mora

pripadajoči subjekt vpisati tudi medicinski pripomoček. Za vpis medicinskih pripomočkov v register medicinskih pripomočkov mora predlagatelj priložiti obrazec oziroma vlogo za priglasitev vpisa medicinskega pripomočka v omenjeni register ter priložiti dokazilo o prvemu vpisu v register. Kot obvezna priloga se štejejo še spremembe podatkov, ki bodisi vplivajo ali ne vplivajo na spremembo vpisa v register (Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke, 2020).

V kolikor pride v poštev, mora predlagatelj vključiti še tri priloge in sicer: priloga o podatkih o medicinskih pripomočkih, ki so združeni v sistemu ali v paketu, priloga o podatkih, ki se nanašajo na dodatke k medicinskemu pripomočku, ter priloga, ki vključuje podatke o pakiranju. Pripadajoči stroški postopka oziroma pristojbine se kategorizirajo glede na prvi vpis v register ter glede na spremembe podatkov, ki vplivajo ali ne vplivajo na spremembo vpisa v register medicinskih pripomočkov. Stroški se odražajo glede na točke iz zahtevkov; vsak skladen korak je namreč kvantitativno izražen s točkami, ki so pri vsaki izmed treh kategorij razdeljene na štiri ocenjevalne podskupine. Vsaka podskupina je sestavljena iz zahtevkov v vlogi, ki variirajo od 1 do 10 zahtevkov, 11 do 20, 21 do 30 ter nad 31 zahtevkov. Iz sistemsko prilagojenega kriterija se torej oblikujejo točke, ki so vredne od 10 do 40 točk na zahtevek. Pripadajoči metrični sistem se kasneje pretvori v izračun stroškov; višina pristojbine je zmnožek vrednosti točke in števila točk, vrednost ene točke pa znaša 5 evrov brez davka na dodano vrednost. Vsak omenjeni zahtevek pomeni model medicinskega pripomočka, za katerega se izda odločba. Predlagatelj plača pristojbino po prejemu poziva Javne agencije Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke oziroma po prejemu obvestila o načinu plačila pristojbine. Tudi vse druge podobne storitve v tem sklopu se izražajo v enakovrednih točkah, ki jih Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke po izračunu pošlje predlagatelju. Poleg opisanih potrebnih formalnih temeljev, se je potrebno znova osredotočiti na maske. Zakonodaja Evropske unije po direktivi 93/42/EGS o medicinskih pripomočkih, skupaj s pripadajočo slovensko zakonodajo v zvezi z medicinskimi pripomočki, apelira na proizvajalce na tem področju, da svoje izdelke označijo s CE oznako pred začetkom postopka trženja. Omenjeni certifikat potrjuje, da je medicinski pripomoček v skladu tako s predpisi slovenske zakonodaje kot z zakonodajo Evropske unije. S tem posledično zagotavljajo tudi varnost in strokovno ustreznost proizvoda. Skladnost slovenske zakonodaje z zahtevami Evropske unije izkazuje podeljen certifikat skladnosti (angl. EC Certificate, v nadaljevanju certifikat ES). V skladu z omenjeno direktivo je vključen sistem vodenja kakovosti po harmoniziranem standardu ISO 13485. ES certifikat je veljaven, dokler so vsakoletno izpolnjene zahteve pripadajoče direktive. V našem primeru je seveda odvisno, v kakšen razred bi se kategorizirale naše »hempy-cover« maske. V primeru da bi se kategorizirale v razred IIa, bi za postopke ocenjevanja skladnosti v upoštevanje prišel postopek po Aneksu II (celovit sistem za zagotavljanje kakovosti), po Aneksu IV (overjanje), Aneks V (sistem za zagotavljanje kakovosti proizvodnje) ter sistem za zagotavljanje kakovosti izdelka oziroma Aneks VI. (omenjeni aneksi predstavljajo priloge k uredbi ES, v teoriji pa je aneks definiran kot pogodba v povezavi z že obstoječo pogodbo). Ker pa gre za relativno nov proizvod na tem

področju in so vsaka pričakovanja ter zahteve relativnega pomena, bi zadostovalo, če bi maske zapadle v prvi razred, ki pojmuje medicinske pripomočke z nizko stopnjo tveganja za uporabnika. Naš namen je namreč hitro in redno spodbujanje uporabnikov k nošenju in menjavi mask, saj tudi v tem primeru zanesljivost oziroma učinkovitost teh mask zadostuje glede na percentualno izraženo zaščito. S tem pristopom bi med drugim pospešili plasiranje produkta na trg in zagotovili ažurno učinkovitost, saj za medicinske pripomočke tipa I ni potrebno posredovanje priglašene organa; proizvajalec namreč pripravi tehnično mapo po Aneksu VII ter zagotovi ES izjavo o skladnosti (tudi v tem primeru se izognemo birokraciji, saj tehnično mapo vselej ocenjuje priglašeni organ, razen za primere medicinskih pripomočkov razreda I, kjer slednje ni zakonsko obvezne narave) (Direktiva 93/42/EGS, 1993).

Proizvajalec mora pripraviti tehnično dokumentacijo preden plasira izdelek na trg ter zagotoviti, da je omenjena dokumentacija na voljo organom za nadzor trga. Tehnično dokumentacijo mora proizvajalec med drugim hraniti 10 let od datuma, ko se izdelek pojavi na trgu. Dokumentacija mora vsebovati (vsaj) naslednje navedene sestavne dele:

- ime in naslov oziroma ime in naslov vseh pooblaščenih zastopnikov,
- kratek opis izdelka,
- identifikacijska oznaka izdelka (npr. serijska številka izdelka),
- naziv in naslov podjetij, vključenih v zasnovo in izdelavo izdelka,
- naziv in naslov priglašeni organov, vključenih v oceno skladnosti izdelka,
- izjava o uporabljenem postopku ocenjevanja skladnosti,
- izjava Evropske unije o skladnosti,
- oznaka in navodila za uporabo,
- izjava o ustreznih predpisih, s katerimi mora biti skladen izdelek,
- oznake tehničnih standardov, ki jih izpolnjuje izdelek,
- seznam delov,
- rezultate preizkusov.

Obenem pa mora biti proizvajalec zmožen tudi dokazati, kje in na kakšen način se hranijo in upravljajo različni deli omenjene dokumentacije. Hkrati proizvajalec nosi odgovornost za identifikacijo možnih tveganj, ki jih lahko predstavlja njegov izdelek. V tem primeru je ključnega pomena, da proizvajalec ne igra naivnega subjekta in skuša izzigrati ali podcenjevati sistem, saj si s tem v prihodnosti lahko ustvari veliko breme zaradi malomarnega ravnanja. Dokumentacija mora vsebovati tudi omenjeno izjavo Evropske unije o skladnosti. Gre namreč za obvezen dokument, ki ga mora podpisati proizvajalec sam ali pa to stori njegov zakoniti pooblaščenec.

S to izjavo poslovni subjekt namreč izjavlja, da je izdelek skladen z zahtevami Evropske unije. Podpis te izjave tudi potrди razumevanje in sprejetje celotne odgovornosti, ki jo proizvajalec jamči za svoj izdelek na podlagi skladnosti s pripadajočo veljavno zakonodajo

Evropske unije. Ko proizvajalec pripravlja izjavo Evropske unije o skladnosti, mora vključiti naslednje potrebne podatke:

- svoj naziv in naslov ali naziv in naslov zakonitega pooblaščenca (oziroma pooblaščenec, v primeru da jih je več),
- serijsko številko izdelka, njegov model oziroma identifikacijsko oznako tipa izdelka,
- izjavo, da proizvajalec v celoti prevzema odgovornost za skladnost proizvoda,
- identifikacijsko oznako izdelka, ki omogoča sledljivost,
- podatke o pristojnemu priglašenemu organu, ki je opravil postopek ugotavljanja skladnosti,
- relevantne predpise, s katerimi se mora skladati izdelek, in vse harmonizirane standarde oziroma druge načine iz naslova dokazovanja skladnosti,
- ime in podpis,
- datum izdaje izjave in
- dodatne informacije (po potrebi).

Če gre za uvožene izdelke, mora uvoznik zagotoviti, da ima izdelek priloženo izjavo o skladnosti. Med drugim zakon tudi zahteva, da je izjavo Evropske unije o skladnosti potrebno prevesti v jezik oziroma v jezike, ki jih zahteva država v Evropski uniji, kjer se bo izdelek prodajal. Nazadnje je potrebno predelati sistem pridobitve CE certifikata, ki je v celotnem sistemu ključnega pomena. Certifikat je potrebno namestiti na izdelke, ki so v skladu z vsemi ustreznimi zahtevami; namestitev certifikata je prepovedana na izdelke, ki teh pogojev ne izpolnjujejo, enako pa velja tudi za skupine izdelkov, pri katerih namestitev oznake ni obvezna. Proizvajalec sicer za namestitev CE certifikata ne potrebuje dovoljenja, nosi pa odgovornost ugotavljanja skladnosti. Proizvajalec mora poleg tega vzeti v vednost, da je on tisti, ki ugotavlja potrebnost vključitve priglašenih organov v postopek ugotavljanja skladnosti. Ko proizvajalec doda še pripravljeno tehnično dokumentacijo in podpisano izjavo o skladnosti, izdelek pridobi oznako CE. Zatem je potrebno pristojnemu nacionalnemu organu na zahtevo predložiti vse podatke in dokumentacijo o prejeti oznaki. Neodvisno ugotavljanje skladnosti se nanaša predvsem na naslov električne in magnetne varnosti za aktivne medicinske pripomočke, v našem primeru usklajenost s tehničnimi zahtevami preveri proizvajalec (možna tveganja pri uporabi proizvoda). Posledično nas samostojno ugotavljanje skladnosti opravičuje tudi plačila pristojbin priglašenemu organu.

Naslednji korak se nanaša na pravilno namestitev CE oznake, saj mora biti vidna, čitljiva in neizbrisna. Obe črki morata biti v enakem formatu, enako veliki in ne manjši od 5 mm (pod izjeme se upoštevajo drugačna določila v zahtevah za specifičen izdelek). Če želimo oznako zmanjšati ali povečati, je potrebno upoštevati enako razmerje med črkama. Ker je bistvenega pomena vidnost oznake, v upoštevanje pridejo tudi razne oblike in barve pisave, v kolikor je potrebna prilagoditev. Potrebno je poudariti, da oznake ni mogoče namestiti na sam izdelek; po potrebi jo namestimo na embalažo ali pa to zgolj navedemo v spremni dokumentaciji. Če zadevni izdelek ureja več uredb ali direktiv Evropske unije (ki so pristojni na tem področju),

je potrebno v spremni dokumentaciji navesti, da je izdelek skladen z vsemi veljavnimi uredbami oziroma direktivami Evropske unije (Evropska unija, 2020).

5.3 Pogoji za vstop podjetja na slovenski trg

Za izdelavo »Hempy-cover« mask bi potrebovali pripravljena vlakna, pridobljena iz stebel konoplje. Ker naš projekt temelji na ažurnosti, bi se najverjetneje odločili za odkup vlaken pri predelovalcih ter surovine poslali v ustrezno proizvodnjo, ki bi zasnovala naš končni produkt ter morebiti vnaprej opravila tudi osnovne teste kakovosti. V primeru, da bi lahko investirali v lastno proizvodnjo, bi surovine odkupili od domačih proizvajalcev ali pa poskrbeli za delni uvoz le-teh. Predpostavljamo, da smo se s projektom seznanili v časovno izvedljivem roku in da se odločimo celotno proizvodnjo zasnovati pod svojim okriljem. Sam predelovalni postopek bi predstavljal rutinski del proizvodnje, saj se sama predelava ne bistveno razlikuje od predelave ostalih surovin, obenem pa ne zahteva neke posebne kompleksnosti. Pod drobnogled bi morali vzeti predvsem samo birokratsko pripravo za gojenje industrijske konoplje, ki je ključnega pomena za vse pridelovalne metode, ne glede na namen predelovanja in končno nišno usmerjenost pridelovalca. Omenjeno področje temelji na podlagi pravilnika o pogojih za pridobitev dovoljenja za gojenje konoplje in maka. V Republiki Sloveniji je gojenje konoplje dovoljeno na strnjeni površini, ki ni manjša od 0,01 hektarja (pred tem je bila omejitev 0,1 hektarja). Namen gojenja nima striktnih omejitev, vključuje pa predvsem pridobivanje substanc za kozmetično uporabo, olja, pridelavo vlaken in semen za nadaljno uporabo ter razne druge industrijske načine uporabe. Pomembna je izbira semen, saj po pravilniku štejejo sorte, ki so navedene v Skupnem katalogu sort poljščin (evropska sortna lista), ki je vsako leto objavljen v Uradnem listu Evropske unije in na spletni strani Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (hwww.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/uprava-za-varno-hrano-veterinarstvo-in-varstvo-rastlin/). To je ključnega pomena, da se pridelovalec nehote ne zaplete z zakonom, saj pridelana konoplja ne sme presegati 0,2 % vrednosti tetrahidrokanabinola. Tudi v tem primeru naivnost ni izgovor, saj je pridelovalec inšpektorju namreč dolžan predati vzorec svojega pridelka. Obdelovalne kmetijske površine morajo biti vpisane v register kmetijskih gospodarstev, saj je to temeljni pogoj pridobitve dovoljenja za nosilca kmetijskega gospodarstva oziroma pridelovalca. Za pridelovalca je zelo pomembno, da se striktno drži vseh zakonskih določb, saj v nasprotnem primeru dovoljenja za pridelovanje ne more podaljšati v prihodnje leto, s tem se namreč vzpostavi neodvisen nadzor spoštovanja usklajenosti z zakonom. Če pridelovalec izpolnjuje postavljene pogoje, mora za pridobitev dovoljenja vložiti vlogo na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in sicer najpozneje do 10. maja. Omenjena vloga za pridobitev dovoljenja mora vsebovati (Pravilnik o pogojih za pridobitev dovoljenja za gojenje konoplje in maka, Ur. l. RS, št. 40/11, 2011):

- ime, priimek ter naslov oziroma podatke o firmi in sedežu pridelovalca,
- identifikacijsko številko kmetijskega gospodarstva (KMG-MID),

- zapisano površino obdelovalnega kmetijskega zemljišča, namenjenega za sejanje konoplje, z ustrežno navedbo podatkov o grafični enoti rabe zemljišč kmetijskega gospodarstva (v nadaljevanju GERK), vrsta dejanske rabe in površino GERK-a ter površino posamezne sorte konoplje),
- zapisano sorto konoplje,
- opredeljen namen pridelave konoplje,
- vnaprej predviden datum setve,
- potrebno količino semen, ki je predvidena za sezonsko setev in
- predviden datum spravila pridelka.

Poleg navedenih sestavnih delov vloge za pridobitev dovoljenja more le-ta vsebovati tudi uradne etikete iz embalaže semen, uporabljenih pri sezonski pridelavi. Proizvajalec mora hraniti tudi dokazila o nakupu potrjenega semena konoplje; račun, iz katerega mora biti jasno razvidna količina, sorta semena ter oznaka deklaracije o kakovosti semena, katere izdajatelj je registrirani dodelovalec, ki je seme dal v promet. Kot je že bilo navedeno, inšpektor iz posevkov konoplje odvzame zvrce rastlin ter zbrane vzorce pošlje v analizo pooblaščenemu laboratoriju. V primeru da vsebnost tetrahidrokanabinola presega dovoljeno mejo, se s pridelkom ravna v skladu z zakonom in predpisi, ki urejajo proizvodnjo in promet s prepovedanimi drogami (Pravilnik o pogojih za pridobitev dovoljenja za gojenje konoplje in maka, Ur. l. RS, št. 40/11, 2011).

Za pridelovalca je torej ključnega pomena, da se drži jedrnatih in jasnih predpisov v zvezi s pridelavo, predelovalec konoplje kot surovine pa se mora prepričati o legitimnosti surovine, ki jo predelava v končne izdelke. Potrebno se je namreč zavedati, da je področje, o katerem govorimo, dokaj specifična panoga, kjer tanka navidezna linija ločuje prepovedano od dovoljenega. Za izdelavo »hempy-cover« mask bi se lahko zanesli le na lastne resurse (brez potrebe po drugih vmesnih posrednikih), saj bi iz enega tipa predelane surovine ustvarili polproizvod, ki bi bil uporabljen za splošni oziroma zaščitni del maske, za stranske pritrdilne vrvice ter navsezadnje tudi za embalažo naših končnih proizvodov. Na tem področju bi se z upravičenim namenom vključili tudi v pridobitev raznih subvencij ter koncesij, ki bi lahko navsezadnje pokrivalo velik del našega proizvodnega programa.

SKLEP

Konoplja je »le« rastlina; človeštvo se je skozi obdobje razvoja zanašalo in izkoristilo to, kar je narava podarila v svoji neokrnjeni obliki. Dosežen razvoj in osvojeno znanje tekom evolucije človeštva je le blede senca tega, kar je moderni človek sposoben dandanes. Dejstvo, da družba nima pravice do samoodločanja in svobode na področju konoplje, je pravzaprav absurdno. Alkohol in tobak, dve zdravju škodljivi razvadi, ki letno vzameta preveč življenj in povzročita preveč nezaželenih posledičnih izzidov, sta kvečjemu deležna dviganja trošarin in s tem vztrajno polnita državno blagajno. Konoplja v primarni obliki (izvzete so sintetične oblike konoplje) naj ne bi škodila neposredno (negativno lahko deluje

na kratkotrajen spomin, erekcijo ipd.) ter kvečjemu pomaga in zdravi, pa ostaja trpinčen in izobčen subjekt. Uporabniki konoplje, tako rekreativni kot tisti, ki konopljo uporabljajo v namene samozdravljenja, niso nikakršen problem v družbi in ne ustvarjajo nobene uteh. Zakonska ureditev, ki konopljo smatra kot ilegalno substanco, uporabnikom ne bo preprečila uživanja substance; zmanjša sicer obseg uporabe, kar pa ni nobena tolažba za staž ilegalnosti. Autoflower semena konoplje od vzklitve do cvetenja potrebujejo približno 9 tednov, za rast pa potrebujejo le zemljo in sončno svetlobo; pogoji, ki jih lahko zagotovi tako rečeno vsak in povsod. Zakonska ureditev se ne zaveda, pred kakšno zlato priložnostjo in morebitno rešitvijo si zatiska oči. Pripadajoča donosna davčna ureditev, nova delovna mesta, turizem; kot kaže, je država v odličnem položaju in slednjih »pomagačev« gospodarstva ne potrebuje. Noben izgovor ne more biti utemeljen, če država ne more omogočiti in po potrebi tudi onemogočiti raznoraznih zadev, kakšen je potem sploh smisel države kot hierarhične »avtoritete«. Severna Makedonija naj bi v namen lajšanja posledic krize, ki jo je še dodatno povzročil korona virus (2020/21), legalizirala konopljo v rekreativno uporabo. Tako enostavno, logično in učinkovito, da se je potrebno vprašati, kje in kaj so faktorji, ki podobno ureditev na splošno onemogočajo. Zelo pohvalna je vse večja aktivnost in osredotočanje na področju industrijske konoplje, namenjene tako za enostavnejše zdravstvene pripravke kot tudi za ostale načine uporabe (vse bolj je zastopana uporaba tudi pri prehrabeni, tekstilni, papirni industriji ipd.).

Upam, da sem z mojo diplomsko nalogo uspel približati pogled na konopljo ter jo prikazal na tak način kot bi morala biti objektivno zastopana in ne na podlagi zastarelih dvoumnih stereotipov. Menim, da je razlog za to predvsem pomanjkanje širjenja verodostojnih informacij glede konoplje, njene uporabe in učinkov. Na žalost smo ljudje posvojili mišljenje »ah, tako pač je«, obenem pa si zapostavili vprašanje, kaj je pravzaprav demokratičnega v demokratični državi (ne le na tem področju). Razum v sistemu je kot gledanje skozi daljnogled; če vanj gledamo narobe, bo slika še bolj oddaljena od dejanskega položaja, če pa skozenj pogledamo pravilno, bo slika približana, s tem pa tudi jasna ocena vidnega v daljavi.

LITERATURA IN VIRI

1. Aston, E. R. & Meshesha, L. Z. (2020). Assessing Cannabis Demand: A Comprehensive Review of the Marijuana Purchase Task. *Neurotherapeutics: The Journal of the American Society for Experimental NeuroTherapeutics*, 17(1), 87–99.
2. Carus, M., Karst, S., Kauffmann, A., Hobson, J. & Bertucelli, S. (2013). *The european hemp industry: Cultivation, processing and applications for fibres, shives and seeds*. European Industrial Hemp Association.
3. Clarke, R. & Merlin, M. (2013). *Cannabis: Evolution and Ethnobotany*. Berkeley: University of California Press.

4. Desai A. N. & Mehrotra P. (2020) *Medical Masks*. JAMA network. Pridobljeno 20. decembra 2020 iz <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2762694#245118498>
5. Evropska unija. (2020). *Koronavirus, medicinska in zaščitna oprema*. Pridobljeno 10. januarja 2021 iz https://europa.eu/youreurope/business/product-requirements/compliance/technical-documentation-conformity/index_sl.htm
6. Friedman, S. (2020). *Netherlands Seeks to Close Back Door Market by Updating Contradictory Cannabis Laws*. CBD Testers. Pridobljeno 6. januarja 2021 iz <https://cbdtesters.co/2020/07/15/netherlands-seeks-to-close-back-door-market-by-updating-contradictory-cannabis-laws/>
7. Gould, J. (2015). *The Cannabis Crop*. Nature journal. Pridobljeno 15. decembra 2020 iz <https://www.nature.com/articles/525S2a>
8. Government of the Netherlands. (brez datuma). *Toleration policy regarding soft drugs and coffee shops*. Pridobljeno 4. januarja 2021 iz <https://www.government.nl/topics/drugs/toleration-policy-regarding-soft-drugs-and-coffee-shops>
9. Grayson, M. (2015). *Cannabis*. Nature Journal. Pridobljeno 20. decembra 2020 iz <https://www.nature.com/articles/525S1a>
10. Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke, (2020). *Registracija medicinskih pripomočkov*. Pridobljeno 15. decembra 2020 iz <https://www.jazmp.si/medicinski-pripomocki/registracija-medicinskih-pripomockov/>
11. Kaiser, C., Cassady, C. & Ernst, M. (2015). *Industrial hemp production*. Lexington: University of Kentucky Extension.
12. Lintzeris, N., Mills, L. & Suraev, A. (2020). *Medical cannabis use in the Australian community following introduction of legal access: the 2018–2019 Online Cross-Sectional Cannabis as Medicine Survey (CAMS-18)*. Harm Reduct Journal. Pridobljeno 10. decembra 2020 iz <https://harmreductionjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12954-020-00377-0#citeas>
13. Manaia J. P., Manaia A. T. & Rodrigues L. (2019). *Industrial Hemp Fibers: An Overview*. Multidisciplinary Digital Publishing Institute. Pridobljeno 16. decembra 2020 iz <https://www.mdpi.com/2079-6439/7/12/106/htm>
14. O’Hearn S., Blake A., Wan, B.A., Chan, S., Chow, E. & Merrick, J. (2017). *Medical cannabis: Clinical practice*. New York: Nova Science Publishers
15. Pain, S. (2015). *A potted history*. Nature Journal. Pridobljeno 18. januarja 2021 iz <https://www.nature.com/articles/525S10a.pdf>
16. Rolles, S. (2018). *Cannabis policy in the Netherlands: moving forward not backwards*. Transform Drug Policy Foundation. Pridobljeno 1. februarja 2021 iz <https://transformdrugs.org/blog/cannabis-policy-in-the-netherlands-moving-forwards-not-backwards>.
17. Wells, D. L. & Ott, C. A. (2011). The »new« marijuana. *The Annals of Pharmacotherapy*, 45(3), 414–417.

18. Yeoh, P. (2020). Legal challenges for the cannabis industry. *Journal of Money Laundering Control*, 23(2), 327–340.